

## نمونه سوالات امتحان دانشگاه آزاد دماوند

### رشته علوم تربیتی درس روانشناسی اجتماعی استاد سیدامیرحسین حسینی

#### روانشناسی اجتماعی را تعریف کنید.

پاسخ: روانشناسی اجتماعی شاخه‌ای از روانشناسی است که به مطالعه تأثیر حضور واقعی، خیالی یا ضمنی دیگران بر افکار، احساسات و رفتار افراد می‌پردازد. این علم بررسی می‌کند که انسان‌ها در تعامل با دیگران چگونه فکر می‌کنند، چه احساسی دارند و چگونه رفتار می‌کنند.

#### تفاوت روانشناسی اجتماعی با جامعه‌شناسی چیست؟

پاسخ: روانشناسی اجتماعی بیشتر بر فرد در بستر اجتماعی تمرکز دارد؛ یعنی چگونگی تأثیر گروه، هنجارها، نگرش‌ها و روابط اجتماعی بر رفتار فرد. اما جامعه‌شناسی بیشتر به ساختارهای کلان اجتماعی مانند نهادها، طبقات اجتماعی، فرهنگ و سازمان‌های اجتماعی می‌پردازد. در نتیجه، واحد تحلیل در روانشناسی اجتماعی بیشتر «فرد» و در جامعه‌شناسی بیشتر «گروه‌ها و ساختارهای اجتماعی» است.

#### منظور از شناخت اجتماعی چیست؟

پاسخ: شناخت اجتماعی به فرایندهایی گفته می‌شود که از طریق آن‌ها افراد اطلاعات مربوط به دیگران، موقعیت‌های اجتماعی و روابط انسانی را دریافت، تفسیر، ذخیره و بازیابی می‌کنند. این مفهوم شامل ادراک اجتماعی، قضاوت درباره دیگران، اسناد علی، کلیشه‌ها و تصمیم‌گیری‌های اجتماعی است.

#### ادراک اجتماعی را توضیح دهید.

پاسخ: ادراک اجتماعی به فرایندی گفته می‌شود که طی آن افراد سعی می‌کنند دیگران را بشناسند، رفتارشان را تفسیر کنند و درباره ویژگی‌های شخصیتی یا نیت آن‌ها قضاوت کنند. برای مثال، وقتی فردی را آرام، خوش‌برخورد یا پرخاشگر می‌دانیم، در حال ادراک اجتماعی هستیم.

#### طرحواره اجتماعی چیست؟

پاسخ: طرحواره اجتماعی ساختار ذهنی سازمان‌یافته‌ای است که به فرد کمک می‌کند اطلاعات اجتماعی را سریع‌تر پردازش کند. این طرحواره‌ها شامل دانش ما درباره اشخاص، نقش‌ها، گروه‌ها و موقعیت‌ها هستند. برای مثال، هر فرد ممکن است طرحواره‌ای درباره «معلم»، «دانشجو» یا «دوست» داشته باشد.

### اسناد در روان‌شناسی اجتماعی به چه معناست؟

پاسخ: اسناد به فرایند نسبت دادن علت به رفتار خود یا دیگران گفته می‌شود. افراد معمولاً تلاش می‌کنند بفهمند چرا یک رفتار اتفاق افتاده است؛ مثلاً علت موفقیت، شکست، خشم یا کمک کردن چیست. اسنادها می‌توانند درونی یا بیرونی باشند.

### تفاوت اسناد درونی و بیرونی را بیان کنید.

پاسخ: - اسناد درونی: علت رفتار به ویژگی‌های شخصی فرد نسبت داده می‌شود؛ مانند شخصیت، توانایی، انگیزه یا تلاش.  
- اسناد بیرونی: علت رفتار به عوامل محیطی یا موقعیتی نسبت داده می‌شود؛ مانند شانس، فشار اجتماعی، دشواری کار یا شرایط خاص.  
مثال: اگر دانش‌آموزی نمره خوبی بگیرد، می‌توان گفت چون باهوش و پرتلاش بوده است (درونی) یا چون سؤال‌ها آسان بوده‌اند (بیرونی).

### خطای اساسی اسناد را توضیح دهید.

پاسخ: خطای اساسی اسناد به گرایش افراد برای تأکید بیش از حد بر عوامل شخصی و نادیده گرفتن عوامل موقعیتی در تبیین رفتار دیگران گفته می‌شود. مثلاً اگر کسی در خیابان با عصبانیت صحبت کند، ممکن است فوراً او را فردی بدخلق بدانیم، در حالی که شاید در شرایط استرس‌زا قرار داشته باشد.

### خودپنداره چیست؟

پاسخ: خودپنداره مجموعه باورها، ادراک‌ها و ارزیابی‌های فرد درباره خویش است. این مفهوم شامل این است که فرد خود را چگونه می‌بیند؛ از نظر توانایی‌ها، ویژگی‌های اخلاقی، اجتماعی، عاطفی و جسمانی.

### عزت نفس را تعریف کنید.

پاسخ: عزت نفس به میزان ارزش، احترام و پذیرشی که فرد برای خود قائل است گفته می‌شود. فردی که عزت نفس بالا دارد معمولاً خود را ارزشمند، توانا و شایسته می‌داند؛ در حالی که فرد با عزت نفس پایین ممکن است خود را ناتوان یا کم‌ارزش تلقی کند.

### نگرش چیست؟

پاسخ: نگرش نوعی آمادگی ذهنی و روانی نسبتاً پایدار برای ارزیابی مثبت یا منفی یک موضوع، شخص، گروه یا موقعیت است.

نگرش‌ها بر افکار، احساسات و رفتار افراد تأثیر می‌گذارند.

### مؤلفه‌های نگرش را نام ببرید.

پاسخ: نگرش معمولاً سه مؤلفه دارد:

- شناختی: باورها و اطلاعات فرد درباره موضوع
  - عاطفی: احساسات و هیجان‌های فرد نسبت به موضوع
  - رفتاری: آمادگی یا گرایش به عمل در برابر موضوع
- مثلاً نگرش نسبت به ورزش:
- شناختی: ورزش برای سلامتی مفید است.
  - عاطفی: به ورزش علاقه دارم.
  - رفتاری: به طور منظم ورزش می‌کنم.

### تغییر نگرش چگونه صورت می‌گیرد؟

پاسخ: تغییر نگرش از طریق عوامل مختلفی رخ می‌دهد؛ از جمله:

- پیام‌های اقناعی
  - اعتبار منبع پیام
  - جذابیت گوینده
  - ویژگی‌های مخاطب
  - تجربه مستقیم
  - فشار گروهی و اجتماعی
- هرچه پیام منطقی‌تر، منبع معتبرتر و مخاطب آماده‌تر باشد، احتمال تغییر نگرش بیشتر است.

### اقناع را تعریف کنید.

پاسخ: اقناع فرایندی است که طی آن فرد یا گروهی می‌کوشند نگرش، باور یا رفتار دیگران را از طریق ارائه پیام، استدلال، جاذبه عاطفی یا نفوذ اجتماعی تغییر دهند.

### ناهماهنگی شناختی چیست؟

پاسخ: ناهماهنگی شناختی حالتی از تنش روانی است که زمانی ایجاد می‌شود که بین باورها، نگرش‌ها و رفتارهای فرد ناسازگاری وجود داشته باشد.

مثلاً فردی که می‌داند سیگار برای سلامتی مضر است ولی همچنان سیگار می‌کشد، دچار ناهماهنگی شناختی می‌شود.

برای کاهش این تنش، ممکن است نگرش خود را تغییر دهد، رفتار خود را اصلاح کند یا برای رفتار خود توجیه بیاورد.

### منظور از همنوایی چیست؟

پاسخ: همنوایی به تغییر رفتار، نگرش یا باور فرد در نتیجه فشار واقعی یا خیالی گروه گفته می‌شود. فرد برای پذیرفته شدن، جلوگیری از طرد شدن یا به دلیل این تصور که گروه درست می‌گوید، با گروه هماهنگ می‌شود.

### انواع همنوایی را نام ببرید.

پاسخ: دو نوع اصلی همنوایی عبارت‌اند از:

- همنوایی هنجاری: فرد برای جلب پذیرش اجتماعی یا اجتناب از طرد، با گروه همراه می‌شود.
- همنوایی اطلاعاتی: فرد به این دلیل با گروه همراه می‌شود که باور دارد نظر گروه درست‌تر و دقیق‌تر است.

### اطاعت چیست؟

پاسخ: اطاعت به انجام دستور یا خواسته فردی دارای قدرت، مقام یا اقتدار گفته می‌شود. در اطاعت، رفتار فرد در پاسخ به فرمان مستقیم مرجع قدرت شکل می‌گیرد.

### تفاوت اطاعت و همنوایی را بیان کنید.

پاسخ: در همنوایی فرد تحت تأثیر فشار گروه همسطحان قرار می‌گیرد و با آنان هماهنگ می‌شود. اما در اطاعت فرد از دستور شخص یا نهادی دارای اقتدار پیروی می‌کند. بنابراین تفاوت اصلی در منبع نفوذ است: گروه در همنوایی، و قدرت رسمی در اطاعت.

### پرخاشگری را تعریف کنید.

پاسخ: پرخاشگری رفتاری است که با قصد آسیب رساندن جسمی یا روانی به دیگری انجام می‌شود. این آسیب ممکن است مستقیم یا غیرمستقیم، کلامی یا بدنی باشد.

### عوامل مؤثر بر پرخاشگری را بیان کنید.

پاسخ: عوامل متعددی در پرخاشگری نقش دارند؛ از جمله:

- ناکامی
- یادگیری اجتماعی و الگوبرداری
- تحریک‌پذیری و خشم
- شرایط محیطی مانند گرما، ازدحام و سر و صدا
- مصرف برخی مواد
- باورهای فرهنگی
- تجربه خشونت در خانواده یا جامعه

### فرضیه ناکامی - پرخاشگری را توضیح دهید.

پاسخ: این فرضیه بیان می‌کند که ناکامی، یعنی جلوگیری از رسیدن به هدف، می‌تواند به ایجاد پرخاشگری منجر شود.

البته در دیدگاه‌های جدیدتر گفته می‌شود که ناکامی همیشه به پرخاشگری منجر نمی‌شود، بلکه ممکن است خشم ایجاد کند و در شرایط خاص به رفتار پرخاشگرانه بینجامد.

### رفتار جامعه‌پسند چیست؟

پاسخ: رفتار جامعه‌پسند به هر نوع رفتار داوطلبانه‌ای گفته می‌شود که به نفع دیگران انجام می‌شود؛ مانند کمک کردن، همدلی، مشارکت، حمایت، بخشش و همکاری.

### نوع دوستی را تعریف کنید.

پاسخ: نوع دوستی نوعی رفتار جامعه‌پسند است که در آن فرد بدون انتظار پاداش بیرونی و از روی خیرخواهی برای کمک به دیگران عمل می‌کند. در نوع دوستی، انگیزه اصلی رفاه و سود دیگران است.

### چه عواملی احتمال کمک کردن را افزایش می‌دهند؟

پاسخ: عواملی مانند:

- همدلی با فرد نیازمند
- خلق مثبت
- مسئولیت‌پذیری اجتماعی
- شباهت با فرد نیازمند
- آموزش اخلاقی و تربیتی
- مشاهده الگوهای کمک‌کننده
- کم بودن تعداد تماشاگران در موقعیت‌های اضطراری

### اثر تماشاگر چیست؟

پاسخ: اثر تماشاگر به پدیده‌ای گفته می‌شود که در آن هرچه تعداد افراد حاضر در یک موقعیت اضطراری بیشتر باشد، احتمال کمک کردن هر فرد کمتر می‌شود. علت آن می‌تواند پخش مسئولیت، ابهام موقعیت و نگاه کردن به واکنش دیگران باشد.

### جاذبه بین فردی چیست؟

پاسخ: جاذبه بین فردی به کشش، علاقه یا تمایل مثبت افراد نسبت به یکدیگر گفته می‌شود. این جاذبه می‌تواند در دوستی، همکاری، محبت یا عشق بروز کند.

### عوامل مؤثر بر جاذبه بین فردی را نام ببرید.

پاسخ: مهم ترین عوامل عبارت اند از:

- نزدیکی جغرافیایی
- شباهت در نگرش ها و ارزش ها
- جذابیت ظاهری
- آشنایی و تکرار تماس
- تقویت و پاداش متقابل
- ویژگی های شخصیتی مثبت مانند مهربانی و صداقت

### کلیشه را تعریف کنید.

پاسخ: کلیشه مجموعه ای از باورهای ساده شده، تعمیم یافته و اغلب نادقیق درباره اعضای یک گروه اجتماعی است.

کلیشه ها ممکن است مثبت یا منفی باشند، اما معمولاً باعث قضاوت سطحی و نادرست درباره افراد می شوند.

### تعصب چیست؟

پاسخ: تعصب نگرش منفی یا گاهی مثبت شدید و از پیش داوری شده نسبت به افراد صرفاً به دلیل عضویت آنان در یک گروه خاص است.

تعصب بیشتر جنبه نگرشی و هیجانی دارد.

### تبعیض را تعریف کنید.

پاسخ: تبعیض رفتار نابرابر، غیر عادلانه یا محروم کننده نسبت به افراد بر اساس عضویت آنان در یک گروه خاص است.

تفاوت آن با تعصب این است که تعصب نگرش است، اما تبعیض رفتار است.

### تفاوت کلیشه، تعصب و تبعیض چیست؟

پاسخ: - کلیشه: باور یا تصور تعمیم یافته درباره یک گروه

- تعصب: نگرش یا احساس مثبت یا منفی نسبت به یک گروه

- تبعیض: رفتار نابرابر نسبت به اعضای آن گروه

به بیان ساده، کلیشه بیشتر جنبه شناختی، تعصب جنبه عاطفی و تبعیض جنبه رفتاری دارد.

### گروه را در روان شناسی اجتماعی تعریف کنید.

پاسخ: گروه مجموعه ای از دو یا چند نفر است که با یکدیگر تعامل دارند، اهداف مشترک دارند، به عضویت خود در گروه آگاه اند و تا حدی بر یکدیگر تأثیر می گذارند.

### تفاوت گروه اولیه و گروه ثانویه چیست؟

پاسخ: - گروه اولیه: روابط نزدیک، عاطفی، صمیمی و پایدار دارند؛ مانند خانواده و دوستان نزدیک.  
- گروه ثانویه: روابط رسمی‌تر، هدفمندتر و کم‌عمق‌تر دارند؛ مانند کلاس درس، اداره یا سازمان.

### نقش اجتماعی چیست؟

پاسخ: نقش اجتماعی مجموعه‌ای از رفتارها، انتظارات و مسئولیت‌هایی است که جامعه برای فردی که در موقعیت خاصی قرار دارد تعیین می‌کند.  
مثلاً نقش معلم، دانشجو، والد یا مدیر، هر کدام الگوهای رفتاری خاصی دارند.

### هنجار اجتماعی را تعریف کنید.

پاسخ: هنجار اجتماعی قواعد، معیارها و انتظارات مشترکی هستند که رفتار قابل قبول یا غیرقابل قبول را در یک گروه یا جامعه مشخص می‌کنند.  
هنجارها باعث نظم اجتماعی و پیش‌بینی‌پذیری رفتار می‌شوند.

### جامعه‌پذیری چیست؟

پاسخ: جامعه‌پذیری فرایندی است که طی آن فرد ارزش‌ها، هنجارها، باورها، مهارت‌ها و الگوهای رفتاری جامعه را یاد می‌گیرد و درونی می‌کند.  
این فرایند از کودکی آغاز می‌شود و در تمام طول زندگی ادامه دارد.

### مهم‌ترین عوامل جامعه‌پذیری را نام ببرید.

پاسخ: مهم‌ترین عوامل جامعه‌پذیری عبارت‌اند از:

- خانواده
- مدرسه
- گروه همسالان
- رسانه‌های جمعی
- نهادهای دینی و فرهنگی
- محیط اجتماعی و اقتصادی

### افکار عمومی چیست؟

پاسخ: افکار عمومی به مجموعه دیدگاه‌ها، باورها و قضاوت‌های رایج در میان مردم درباره یک موضوع اجتماعی، فرهنگی یا عمومی گفته می‌شود.  
افکار عمومی می‌تواند بر تصمیم‌گیری‌های فردی و اجتماعی اثر بگذارد.

## رسانه‌ها چه نقشی در روان‌شناسی اجتماعی دارند؟

پاسخ: رسانه‌ها نقش مهمی در شکل‌گیری نگرش‌ها، ارزش‌ها، هنجارها، الگوهای رفتاری و افکار عمومی دارند. آن‌ها می‌توانند باعث آموزش، اقناع، الگوسازی، تقویت کلیشه‌ها یا تغییر نگرش‌های اجتماعی شوند.

### رهبری را تعریف کنید.

پاسخ: رهبری فرایند تأثیرگذاری بر افراد یا گروه‌ها برای هدایت آنان به سوی هدفی مشترک است. رهبر از طریق نفوذ، انگیزش، سازمان‌دهی و تصمیم‌گیری، رفتار اعضای گروه را جهت می‌دهد.

### سبک‌های اصلی رهبری را نام ببرید.

پاسخ: سه سبک اصلی رهبری عبارت‌اند از:

- استبدادی: تصمیم‌گیری توسط رهبر و کنترل بالا
  - دموکراتیک: مشارکت اعضا در تصمیم‌گیری
  - آزادمنشانه: آزادی زیاد برای اعضا و مداخله کم رهبر
- معمولاً رهبری دموکراتیک در بسیاری از موقعیت‌های آموزشی و اجتماعی نتایج مطلوب‌تری دارد.

### ارتباطات غیرکلامی چیست؟

پاسخ: ارتباطات غیرکلامی شامل انتقال پیام بدون استفاده از کلمات است؛ مانند حالات چهره، حرکات بدن، تماس چشمی، تَن صدا، فاصله فیزیکی و ژست‌ها. این نوع ارتباط نقش مهمی در درک احساسات و نیت‌های دیگران دارد.

### شایعه را تعریف کنید.

پاسخ: شایعه خبری تأییدنشده و غیررسمی است که معمولاً در شرایط ابهام، اضطراب یا اهمیت موضوع در میان مردم گسترش می‌یابد. شایعه می‌تواند بر نگرش‌ها، هیجان‌ها و روابط اجتماعی اثر منفی بگذارد.

### چرا شایعه در جامعه گسترش می‌یابد؟

پاسخ: شایعه معمولاً زمانی گسترش می‌یابد که:

- اطلاعات رسمی کافی وجود ندارد
- موضوع برای مردم مهم است
- ابهام و اضطراب زیاد است
- افراد نیاز به تفسیر و توضیح موقعیت دارند
- رسانه‌ها یا شبکه‌های ارتباطی غیررسمی فعال‌اند

## تعارض اجتماعی چیست؟

پاسخ: تعارض اجتماعی وضعیتی است که در آن بین افراد یا گروه‌ها به دلیل تفاوت در اهداف، منافع، ارزش‌ها یا باورها ناسازگاری و تنش ایجاد می‌شود. تعارض اگر درست مدیریت شود، می‌تواند به رشد و حل مسئله منجر شود؛ اما در صورت سوءمدیریت، موجب خصومت و آسیب اجتماعی خواهد شد.

## راه‌های کاهش تعارض اجتماعی را بیان کنید.

پاسخ: راه‌های مهم کاهش تعارض عبارت‌اند از:

- گفت‌وگو و مذاکره
- همدلی و درک متقابل
- شفاف‌سازی اهداف و سوءتفاهم‌ها
- آموزش مهارت‌های ارتباطی
- همکاری برای دستیابی به هدف مشترک
- رعایت عدالت و انصاف
- استفاده از میانجی‌گری

## همکاری در روان‌شناسی اجتماعی به چه معناست؟

پاسخ: همکاری به فرایندی گفته می‌شود که در آن افراد یا گروه‌ها برای رسیدن به هدف مشترک با یکدیگر هماهنگ می‌شوند و تلاش‌های خود را ترکیب می‌کنند. همکاری یکی از پایه‌های تعامل مثبت اجتماعی است.

## شخصیت چه نقشی در رفتار اجتماعی دارد؟

پاسخ: شخصیت در رفتار اجتماعی نقش مهمی دارد، زیرا ویژگی‌هایی مانند برون‌گرایی، مسئولیت‌پذیری، سازگاری، ثبات هیجانی و عزت نفس بر نوع تعامل فرد با دیگران اثر می‌گذارند. با این حال، رفتار اجتماعی فقط نتیجه شخصیت نیست و شرایط اجتماعی و موقعیتی نیز نقش مهمی دارند.

## کاربرد روان‌شناسی اجتماعی در تعلیم و تربیت چیست؟

پاسخ: روان‌شناسی اجتماعی در تعلیم و تربیت کاربردهای گسترده‌ای دارد، از جمله:

- شناخت روابط معلم و دانش‌آموز
- مدیریت کلاس بر اساس هنجارهای گروهی
- تقویت همکاری و کاهش تعارض
- اصلاح نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی
- پیشگیری از تبعیض، پرخاشگری و طرد اجتماعی

- افزایش انگیزش، مشارکت و احساس تعلق دانش‌آموزان
- بهبود فرایند جامعه‌پذیری در محیط آموزشی

### هویت اجتماعی چیست و چه نقشی در رفتار فرد دارد؟

پاسخ: هویت اجتماعی بخشی از خودپنداره فرد است که از عضویت او در گروه‌های اجتماعی مختلف شکل می‌گیرد؛ مانند خانواده، قومیت، جنسیت، طبقه اجتماعی، شغل، گروه دوستی، دانشگاه یا جامعه دینی. فرد از طریق این عضویت‌ها به این پرسش پاسخ می‌دهد که «من که هستم؟» و «به کدام گروه‌ها تعلق دارم؟» هویت اجتماعی نقش بسیار مهمی در رفتار فرد دارد، زیرا:

- احساس تعلق و پیوند با دیگران را تقویت می‌کند.
- بر نگرش فرد نسبت به اعضای گروه خودی و گروه‌های دیگر اثر می‌گذارد.
- می‌تواند منبع عزت نفس و احساس ارزشمندی باشد.
- در شکل‌گیری تعصب، رقابت گروهی، همکاری درون‌گروهی و مرزبندی اجتماعی نقش دارد.
- رفتار فرد را در موقعیت‌های جمعی، مانند کلاس، محیط کار یا اجتماع، جهت‌دهی می‌کند.

برای مثال، دانشجویی که هویت دانشگاهی قوی دارد، بیشتر احتمال دارد به قوانین دانشگاه احترام بگذارد، در فعالیت‌های گروهی شرکت کند و از اعتبار گروه خود دفاع کند. در محیط‌های آموزشی، تقویت هویت اجتماعی مثبت می‌تواند احساس تعلق، مشارکت و مسئولیت‌پذیری را افزایش دهد.

### نفوذ اجتماعی را توضیح دهید و انواع آن را بیان کنید.

پاسخ: نفوذ اجتماعی به فرایندی گفته می‌شود که طی آن افکار، احساسات، نگرش‌ها یا رفتار فرد تحت تأثیر دیگران قرار می‌گیرد. انسان موجودی اجتماعی است و به همین دلیل به‌طور طبیعی از خانواده، دوستان، معلمان، رسانه‌ها، گروه همسالان و نهادهای اجتماعی تأثیر می‌پذیرد.

انواع اصلی نفوذ اجتماعی عبارت‌اند از:

همنوایی:

در این حالت، فرد نگرش یا رفتار خود را با گروه هماهنگ می‌کند. علت این هماهنگی ممکن است تمایل به پذیرفته شدن یا باور به درست بودن نظر گروه باشد.

اطاعت:

در اطاعت، فرد از دستور یا خواسته شخصی که قدرت یا اقتدار دارد پیروی می‌کند. مانند دانش‌آموزی که از دستور معلم تبعیت می‌کند.

درونی‌سازی:

در این نوع نفوذ، فرد یک باور یا ارزش را واقعاً می‌پذیرد و آن را جزئی از نظام فکری خود می‌سازد. این حالت عمیق‌ترین نوع نفوذ است و پایداری بیشتری دارد.

هماندسازی:

فرد برای شباهت پیدا کردن به شخص یا گروهی که برایش مهم است، نگرش و رفتار آنان را می‌پذیرد؛ مثلاً نوجوانی که از معلم محبوب خود الگوبرداری می‌کند. نفوذ اجتماعی همیشه منفی نیست. در بسیاری از موارد، این فرایند به نظم اجتماعی، یادگیری هنجارها، انتقال ارزش‌ها و رشد رفتارهای مطلوب منجر می‌شود. در عین حال، اگر آگاهی و تفکر انتقادی وجود نداشته باشد، ممکن است به همنوایی افراطی یا پذیرش کورکورانه بینجامد.

### رابطه نگرش و رفتار را تحلیل کنید.

پاسخ: نگرش و رفتار ارتباط نزدیکی با یکدیگر دارند، اما این رابطه همیشه مستقیم و قطعی نیست. نگرش‌ها معمولاً بر رفتار اثر می‌گذارند، زیرا فرد بر اساس باورها و احساسات خود نسبت به اشخاص، موضوعات و موقعیت‌ها عمل می‌کند. با این حال، در بسیاری از مواقع مشاهده می‌شود که افراد برخلاف نگرش‌های اعلام شده خود رفتار می‌کنند.

برای تحلیل این رابطه باید به چند نکته توجه کرد:

- هرچه نگرش قوی‌تر، آگاهانه‌تر و مبتنی بر تجربه مستقیم باشد، احتمال تأثیر آن بر رفتار بیشتر است.
- اگر فرد در بیان نگرش خود صادق باشد و تحت فشار اجتماعی نباشد، هماهنگی نگرش و رفتار افزایش می‌یابد.
- عوامل موقعیتی مانند ترس، اجبار، پاداش، تنبیه یا فشار گروهی می‌توانند باعث شوند فرد برخلاف نگرش خود رفتار کند.
- گاهی رفتار نیز می‌تواند نگرش را تغییر دهد؛ یعنی فرد ابتدا کاری را انجام می‌دهد و سپس برای توجیه آن، نگرش خود را تغییر می‌دهد.
- برای مثال، ممکن است دانشجویی بگوید همکاری گروهی را ارزشمند می‌داند، اما در عمل در فعالیت گروهی مشارکت نکند. این ناهماهنگی ممکن است ناشی از تنبلی، کمبود انگیزه، تعارض با هم‌گروهی‌ها یا فشار زمانی باشد. بنابراین در روان‌شناسی اجتماعی، رفتار نتیجه نگرش به تنهایی نیست، بلکه حاصل تعامل نگرش، شخصیت، موقعیت و فشارهای اجتماعی است.

### نقش گروه مرجع در شکل‌گیری نگرش و رفتار چیست؟

پاسخ: گروه مرجع به گروهی گفته می‌شود که فرد برای ارزیابی خود، شکل دادن به نگرش‌ها، تعیین ارزش‌ها یا هدایت رفتارهایش به آن توجه می‌کند. این گروه ممکن است گروهی باشد که فرد عضو آن است، مانند خانواده و دوستان، یا گروهی که آرزو دارد به آن تعلق داشته باشد.

نقش گروه مرجع بسیار مهم است، زیرا:

- معیارهای قضاوت و ارزش‌گذاری را در اختیار فرد قرار می‌دهد.
- در انتخاب سبک زندگی، نوع پوشش، زبان، علایق و نگرش‌ها اثر می‌گذارد.
- می‌تواند رفتار فرد را در جهت همنوایی با هنجارهای گروهی شکل دهد.
- بر اعتمادبه‌نفس و احساس هویت فرد اثرگذار است.

- در دوران نوجوانی و جوانی، نقش گروه همسالان به‌عنوان گروه مرجع بسیار پررنگ است. در محیط آموزشی، معلمان، همکلاسی‌ها و حتی دانشجویان موفق می‌توانند گروه مرجع باشند. اگر گروه مرجع فرد دارای ارزش‌های مثبت مانند تلاش، مسئولیت‌پذیری، احترام و همکاری باشد، رفتار فرد نیز در همین جهت رشد می‌کند. اما اگر گروه مرجع نگرش‌های منفی یا ضد‌هنجاری داشته باشد، احتمال گرایش فرد به رفتارهای ناسازگار افزایش می‌یابد.

### یادگیری اجتماعی را شرح دهید و ارتباط آن را با رفتار اجتماعی بیان کنید.

پاسخ: یادگیری اجتماعی به فرایندی گفته می‌شود که در آن افراد از طریق مشاهده رفتار دیگران و پیامدهای آن رفتار، الگوهای جدیدی از عمل را فرا می‌گیرند. بر اساس این دیدگاه، انسان تنها از راه تجربه مستقیم یاد نمی‌گیرد، بلکه با دیدن رفتار دیگران و تقلید از آنان نیز می‌آموزد.

عناصر اصلی یادگیری اجتماعی عبارت‌اند از:

- مشاهده: فرد رفتار الگو را می‌بیند.
  - توجه: به رفتار و پیامد آن دقت می‌کند.
  - حفظ و یادسپاری: رفتار را در ذهن نگه می‌دارد.
  - بازآفرینی: آن رفتار را تقلید می‌کند.
  - انگیزش: اگر رفتار الگو با پاداش همراه باشد، احتمال تقلید بیشتر می‌شود. این نظریه در تبیین بسیاری از رفتارهای اجتماعی اهمیت دارد؛ از جمله:
  - یادگیری پرخاشگری از طریق مشاهده خشونت در خانواده یا رسانه
  - یادگیری همکاری، احترام و همدلی از طریق مشاهده الگوهای مثبت
  - انتقال هنجارها و ارزش‌های اجتماعی از بزرگسالان به کودکان
  - تأثیر معلمان و والدین به‌عنوان الگوهای رفتاری
- در نظام تعلیم و تربیت، یادگیری اجتماعی اهمیت فراوانی دارد، زیرا دانش‌آموزان فقط از طریق آموزش رسمی یاد نمی‌گیرند، بلکه از رفتار معلم، شیوه برخورد مدیر، روابط میان دانش‌آموزان و فضای حاکم بر مدرسه نیز الگو می‌گیرند. بنابراین رفتار مربیان باید هماهنگ با ارزش‌هایی باشد که آموزش می‌دهند.

### چرا پیش‌داوری‌های اجتماعی شکل می‌گیرند و چگونه می‌توان آن‌ها را کاهش داد؟

پاسخ: پیش‌داوری اجتماعی معمولاً نتیجه ترکیبی از عوامل شناختی، عاطفی، تربیتی و اجتماعی است. انسان برای ساده‌سازی جهان اجتماعی، افراد را در قالب گروه‌ها دسته‌بندی می‌کند. این دسته‌بندی اگر با تعمیم‌های نادرست و ارزشیابی منفی همراه شود، به پیش‌داوری منجر می‌شود.

عوامل شکل‌گیری پیش‌داوری عبارت‌اند از:

- کلیشه‌های اجتماعی و تعمیم‌های نادرست
- آموزش‌های نادرست در خانواده یا جامعه
- ناآشنایی با گروه‌های دیگر

- رقابت بر سر منابع، منزلت یا فرصت‌ها
  - ترس از تفاوت
  - رسانه‌ها و بازنمایی‌های غیرواقعی
  - هویت گروهی افراطی و تمایل به برتری گروه خودی
  - راه‌های کاهش پیش‌داوری شامل موارد زیر است:
  - افزایش آگاهی و آموزش درباره تفاوت‌های فردی و فرهنگی
  - فراهم کردن تماس مثبت و سازنده بین گروه‌ها
  - تأکید بر اهداف مشترک
  - تقویت همدلی و مهارت‌های ارتباطی
  - اصلاح محتوای آموزشی و رسانه‌ای
  - الگوسازی از رفتارهای عادلانه و احترام‌آمیز
  - ایجاد فضای گفت‌وگوی سالم در مدرسه و دانشگاه
- در تعلیم و تربیت، پیش‌داوری می‌تواند بر قضاوت معلم، روابط دانش‌آموزان و فرصت‌های یادگیری اثر منفی بگذارد. بنابراین لازم است محیط آموزشی بر مبنای عدالت، احترام متقابل و پذیرش تفاوت‌ها شکل بگیرد.

### افکار عمومی چگونه شکل می‌گیرد و چه عواملی بر آن اثر می‌گذارند؟

- پاسخ: افکار به صورت ناگهانی شکل نمی‌گیرد، بلکه نتیجه تعامل میان تجربه فردی، ارتباطات اجتماعی، رسانه‌ها، فرهنگ و شرایط اجتماعی است.
- عوامل مؤثر بر شکل‌گیری افکار عمومی عبارت‌اند از:
- خانواده و فرایند جامعه‌پذیری اولیه
  - مدرسه و نظام آموزشی
  - گروه همسالان
  - رسانه‌های جمعی و شبکه‌های اجتماعی
  - رهبران فکری و اجتماعی
  - فرهنگ عمومی جامعه
  - شرایط اقتصادی، اجتماعی و روانی
  - رویدادهای مهم و بحران‌ها
- افکار عمومی چند ویژگی مهم دارد:
- پویا و قابل تغییر است.
  - به شدت تحت تأثیر جریان اطلاعات قرار دارد.
  - می‌تواند بر رفتار جمعی و تصمیم‌گیری افراد اثر بگذارد.
  - در برخی موقعیت‌ها، با شایعه، تبلیغات و اقناع پیوند پیدا می‌کند.

در محیط‌های آموزشی، افکار عمومی دانشجویان یا دانش‌آموزان نسبت به یک معلم، یک درس یا یک سیاست آموزشی می‌تواند بر انگیزه، مشارکت و جو روانی کلاس اثر بگذارد. به همین دلیل مدیریت افکار عمومی نیازمند شفافیت، ارتباط مؤثر و اعتمادسازی است.

### رابطه فرهنگ و رفتار اجتماعی را توضیح دهید.

پاسخ: فرهنگ مجموعه‌ای از ارزش‌ها، باورها، هنجارها، نمادها، زبان، آداب و رسوم و شیوه‌های زندگی یک جامعه است. رفتار اجتماعی افراد در خلأ شکل نمی‌گیرد، بلکه در بستر فرهنگی معنا پیدا می‌کند. فرهنگ به افراد می‌آموزد که چه چیزی درست یا نادرست، مطلوب یا نامطلوب، محترمانه یا نامناسب است.

رابطه فرهنگ و رفتار اجتماعی را می‌توان از چند جهت توضیح داد:

- فرهنگ هنجارهای رفتاری را تعیین می‌کند.
  - شیوه برقراری ارتباط، احترام، همکاری و حل تعارض را شکل می‌دهد.
  - معیارهای نقش‌های اجتماعی را مشخص می‌کند.
  - بر نگرش نسبت به جنسیت، خانواده، آموزش، کار و اقتدار اثر می‌گذارد.
  - دامنه ابراز هیجان‌ها و روابط بین‌فردی را تنظیم می‌کند.
- برای مثال، در برخی فرهنگ‌ها جمع‌گرایی بیشتر است و همکاری، احترام به بزرگ‌تر و منافع گروه اهمیت بیشتری دارد؛ در حالی که در برخی فرهنگ‌ها فردگرایی، استقلال و خودابرازی برجسته‌تر است. این تفاوت‌ها در رفتار اجتماعی افراد بازتاب می‌یابد.
- در تعلیم و تربیت، توجه به فرهنگ اهمیت زیادی دارد، زیرا دانش‌آموزان از زمینه‌های فرهنگی متفاوت وارد کلاس می‌شوند. معلم آگاه باید این تفاوت‌ها را بشناسد و در تدریس، ارزشیابی و مدیریت کلاس به آن‌ها توجه کند تا عدالت آموزشی و تعامل مثبت تقویت شود.

### چرا ارتباطات غیرکلامی در روابط اجتماعی اهمیت دارد؟

پاسخ: ارتباطات غیرکلامی بخش مهمی از تعامل انسانی را تشکیل می‌دهد و در بسیاری از موارد حتی اثر آن از کلمات بیشتر است. حالات چهره، نگاه، لحن صدا، وضعیت بدن، فاصله فیزیکی، تماس بدنی و حرکات دست می‌توانند پیام‌های فراوانی را منتقل کنند.

اهمیت ارتباطات غیرکلامی در چند نکته نهفته است:

- احساسات واقعی فرد را بهتر نشان می‌دهد.
- مکمل یا تقویت‌کننده پیام کلامی است.
- گاهی پیام کلامی را نقض می‌کند؛ مثلاً فردی که می‌گوید «خوشحالم» اما چهره‌ای غمگین دارد.
- در ایجاد اعتماد، صمیمیت و درک متقابل نقش اساسی دارد.
- در محیط‌های آموزشی، بر رابطه معلم و دانش‌آموز بسیار اثرگذار است.

مثلاً معلمی که با لبخند، تماس چشمی مناسب، حالت بدنی باز و لحن آرام تدریس می‌کند، احساس امنیت و مشارکت بیشتری در کلاس ایجاد می‌کند. برعکس، اخم، بی‌توجهی یا لحن تحقیرآمیز می‌تواند اضطراب، فاصله و بی‌انگیزگی ایجاد کند.

بنابراین فهم و استفاده درست از نشانه‌های غیرکلامی برای روابط انسانی سالم، به‌ویژه در آموزش، ضروری است.

### نقش روان‌شناسی اجتماعی در حل مسائل آموزشی و تربیتی چیست؟

پاسخ: روان‌شناسی اجتماعی یکی از علوم بسیار کاربردی در حوزه تعلیم و تربیت است، زیرا آموزش فقط انتقال معلومات نیست، بلکه فرایندی اجتماعی است که در آن معلم، دانش‌آموز، گروه همسالان، هنجارهای کلاس و فرهنگ مدرسه همگی نقش دارند.

نقش‌های مهم روان‌شناسی اجتماعی در حل مسائل آموزشی و تربیتی عبارت‌اند از:

- شناخت پویایی‌های کلاس:

کلاس درس یک گروه اجتماعی است. مفاهیمی مانند هم‌نوایی، نقش، هنجار، رهبری و نفوذ اجتماعی به معلم کمک می‌کنند رفتار جمعی کلاس را بهتر مدیریت کند.

- بهبود رابطه معلم و دانش‌آموز:

ادراک اجتماعی، ارتباطات بین‌فردی، همدلی و عزت نفس در کیفیت این رابطه اثر دارند. رابطه مثبت آموزشی می‌تواند انگیزش و یادگیری را افزایش دهد.

- کاهش تعارض و پرخاشگری:

با شناخت علل پرخاشگری، تعصب، طرد اجتماعی و سوء تفاهم‌های بین‌فردی می‌توان مداخلات مؤثرتری طراحی کرد.

- تقویت همکاری و یادگیری گروهی:\*

روان‌شناسی اجتماعی نشان می‌دهد که چگونه می‌توان از گروه به‌عنوان ابزار رشد اجتماعی، مسئولیت‌پذیری و مشارکت استفاده کرد.

- اصلاح نگرش‌ها و ارزش‌ها:

بسیاری از اهداف تربیتی، مانند احترام، نظم، مسئولیت‌پذیری، مدارا و همکاری، از طریق فرایندهای نگرشی و اجتماعی شکل می‌گیرند.

- پیشگیری از تبعیض و برچسب‌زنی:

معلم با شناخت کلیشه‌ها و خطاهای ادراکی می‌تواند از قضاوت‌های ناعادلانه نسبت به دانش‌آموزان جلوگیری کند.

در مجموع، روان‌شناسی اجتماعی به نظام آموزشی کمک می‌کند تا از یک محیط صرفاً آموزشی به یک محیط تربیتی سالم، پویا و انسان‌محور تبدیل شود.